

 ÖSTHAMMARS KOMMUN - EN DEL AV ROSLAGEN Socialförvaltningens ledningssystem	Dokumenttyp:		
	Riktlinje		
	Titel:		
			Riktlinjer för handläggning och dokumentation av barn och ungdomsärenden
Granskad av:	Fastställd av:	Fastställd datum:	Reviderad datum:
IFO-chef	Socialnämnden	2017-09-27	

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1 Bakgrund och syfte.....	3
1.2 Målgrupp	4
1.3 Kvalitet	4
1.4 Samverkan	4
1.4.1 Samordnad individuell plan, SIP.....	4
1.5 Myndighetsutövning.....	4
1.6 Förebyggande arbete och tidiga insatser	5
1.6.1 Gränsdragning mellan öppen verksamhet och myndighetsutövning	5
2 Handläggning och dokumentation	5
2.1 Aktualisering/Initiering	6
2.1.2 Särskilt om anmälan	6
2.2 Omedelbar skyddsbedömning	6
2.3 Förhandsbedömning	6
2.4 Anmälningsmöte/Återkoppling	7
2.5 Beslut att ej inleda utredning.....	7
2.6 Beslut att inleda utredning.....	7
2.6.1 Brott mot barn	7
2.7 Utredningsarbetet	8
2.7.1 Barnsamtal.....	9
2.7.2 Utredningsplan	9
2.7.3 Förlängd utredningstid	9
2.8 Utredningsdokument/Beslutsunderlag	9
2.8.1 Vårdplan.....	10
2.9 Kommunicering.....	10
2.10 Beslut.....	11

2.11	Vård med stöd av LVU	11
2.11.1	Omedelbart omhändertagande enligt LVU	11
2.12	Uppdrag	11
2.13	Genomförandeplan	11
2.14	Allmänt om dokumentation	12
3	Insatser	13
3.1	Öppenvårdsinsatser	13
3.1.1	Kontaktperson/familj	13
3.2	Placering utanför det egna hemmet/Dygnet-runt-insatser	14
3.2.1	Hem för vård eller boende (HVB)	15
3.2.2	Stödboende	15
3.2.3	Familjehem	15
3.3	Egenavgifter	17
4	Uppföljning	18
4.1	Uppföljning av beslutade insatser	18
4.2	Uppföljning som insats	18
4.3	Övervägande	18
4.3.1	Särskilt övervägande efter tre års placering i samma familjehem	19
4.4	Omprövning	19
4.5	Uppföljning av familjehem	19
5	Unga lagöverträdare	19
5.1	Yttrande	20
5.2	Påföljder	20
5.3	Medling	21
6	Ensamkommande barn	21
6.1	Definition	21
6.2	Allmänt	21
6.3	Anvisningskommun	21
6.4	God man/Särskilt förordnad vårdnadshavare	22
6.5	Utredningens innehåll	22
6.6	Placeringsformer för ensamkommande barn	23
6.7	Asylsökande över 18 år	23
6.8	Socialnämndens ansvar vid ett avvisningsbeslut	24

6.9 Asylsökande barn som avviker	24
6.10 Socialtjänstens ansvar efter beviljat uppehållstillstånd	24
6.10.1 Fortsatt integrationsprocess	24
6.10.2 Eget boende	24
6.11 Försörjning	25
6.11.1 Om barnet är asylsökande eller har fått avslag	25
6.11.2 Om barnet har uppehållstillstånd	25
6.11.3 Annat ekonomiskt bistånd från socialtjänsten	26
6.11.4 Försörjningsstöd	27
6.12 Vad ingår i ersättningen för ett barn i familjehem eller på boende	27
6.13 Ersättning för uppkomna kostnader	28

1. Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

All verksamhet som rör barn och unga ska vila på de grundläggande principer och bestämmelser som finns i Socialtjänstlagen (SoL), i FN:s barnkonvention och övrig lagstiftning.

Socialnämndens avsikt är, i enlighet med Socialtjänstlagen, att i största möjliga utsträckning använda sig av förebyggande insatser och öppenvårdsinsatser för att så få barn och unga som möjligt ska tas om hand i dygnetruntinsatser samt använda sig av utförare i egen regi. Intentionen är vidare att familjer ska återförenas efter ett barns placering i dygnetruntinsats.

Riktlinjernas syfte är att säkerställa rättssäkerheten inom handläggning av barn och ungdomar samt att underlätta myndighetsarbetet. Riktlinjerna utgår från gällande lagstiftning och de förordningar mm som finns inom ämnesområdet samt socialnämndens riktlinje för individ- och familjeomsorgens verksamhetsområde. Med utgångspunkt från riktlinjerna ska socialförvaltningen utforma nödvändiga handlingsplaner och rutiner.

Utöver detta ska verksamheten följa för området relevanta policys, handlingsprogram och riktlinjer som fastställts av kommunfullmäktige och socialnämnd. Verksamheten ska även utföra arbetet i enlighet med de handböcker som Socialstyrelsen publicerat. Det är alltid aktuell lagstiftning, förordningar och föreskrifter som är gällande om skiljaktigheter finns.

Kommunens riktlinjer är en vägledning och innebär inte någon inskränkning i den enskildes möjligheter att få sin ansökan individuellt prövad.

1.2 Målgrupp

Målgruppen för dessa riktlinjer är barn mellan 0 och 18 år samt i vissa fall unga upp till 21 år.

1.3 Kvalitet

Insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Det är betydelsefullt att arbetet präglas av ett gott bemötande. Vid förbättringsarbete ska processkartläggningar användas som ett verktyg för att identifiera risker och utveckling. En årlig plan för egenkontroll upprättas av verksamheten som beskriver hur verksamheten systematiskt ska följas upp samt hur kontroller ska ske av att verksamheten bedrivs enligt fastslagna processer och rutiner.

Arbetet ska baseras på kunskaps- och evidensbaserade metoder så långt det är möjligt. Nya arbetsmetoder som införs bygger på evidensbaserad praktik och egna insatser ska utvärderas.

För myndighetsutövning inom socialtjänsten som rör barn och unga ska socialnämnden använda handläggare som avlagt svensk socionomexamen, annan relevant examen på grundnivå i högskolan eller motsvarande utländsk examen. Socialnämnden ansvarar även för att handläggare som självständigt utför uppgifter har tillräcklig erfarenhet. Alla medarbetare som arbetar med handläggning av ärenden som rör barn ska gå grundutbildning i Barns Behov i Centrum (BBIC).

1.4 Samverkan

Socialtjänsten ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med andra och aktivt verka för att samverkan kommer till stånd. Samverkan måste bygga på en ömsesidig respekt för de olika verksamheternas specialkompetens och uppdrag. Alla har ansvar för att bidra till att det enskilda barnet och ungdomen får möjlighet till god hälsa och goda livsvillkor. Detta innebär att en strukturerad samverkan ska finnas med polis, förskola, skola och hälso- och sjukvård. Även vid lagstadgad samverkan regleras tystnadsplikt och sekretess i Socialtjänstlagen och Offentlighets- och sekretesslagen (OSL).

Upprättade samverkansdokument ska följas och ingå i processkartläggningar.

1.4.1 Samordnad individuell plan, SIP

När barnet/den unge har behov av insatser både från socialtjänsten och från hälso- och sjukvården ska kommunen tillsammans med Region Uppsala upprätta en individuell plan om den behövs för att barnet/den unge ska få sina behov tillgodosedda under förutsättning att samtycke föreligger. Planen ska när det är möjligt upprättas tillsammans med dem det berör. Av planen ska det framgå vilka insatser som behövs, vilka insatser som respektive huvudman ska svara för, vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen och regionen och vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen.

1.5 Myndighetsutövning

Ansvaret för barn som far illa eller riskerar att fara illa, gäller alla barn upp till 18 års ålder. Även unga vuxna, tills dess de fyller 21 år omfattas i vissa fall av detta ansvar. Ansvaret omfattar bland annat utredning, beslut om insatser och uppföljning. Unga vuxna som fyllt 18 år är myndiga, utredningar får som regel inte göras mot en myndig persons vilja. Undantag

kan göras i de fall det inte kan uteslutas att den unge är i behov av vård med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU).

Myndighetsutövning är en komplicerad uppgift. Verksamheten ska bygga på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet. Frivillighet och självbestämmande innebär dock inte att socialtjänsten ska vara kravlös. Till socialtjänstens uppgifter hör att på olika sätt försöka motivera den enskilde till en viss insats. Vid några speciella situationer kan också insatser beviljas ett barn utan att barnet/den unge, en eller båda vårdnadshavarna samtycker till detta.

I familjerättsliga avseenden för barn har socialnämnden ett ansvar för att ta initiativ till överflyttning av vårdnad, förordnande av ny vårdnadshavare eller god man.

1.6 Förebyggande arbete och tidiga insatser

Förebyggande insatser handlar om att möta barn och ungdomars behov samt deras vårdnadshavare i ett så tidigt skede som möjligt. Det innebär att barn och ungdomar i behov av insatser får tillgång till information, rådgivning och stödinsatser. Vid behov och när det är lämpligt ska socialtjänsten samverka med andra samhällsorgan, organisationer och föreningar.

Enligt socialtjänstlagen ansvarar socialnämnden för att det finns tillgång till öppna insatser för att kunna möta barns, ungdomars och vårdnadshavares olika behov. Detta är något som erbjuds på olika sätt utan föregående utredning. Vissa insatser vänder sig till enskilda medan andra verksamheter arbetar på grupp eller strukturnivå. Föräldramottagning, familjecentral, föräldragrupper, barngrupper, ungdomsmottagning, fältverksamhet och familjerådgivning är exempel på verksamheter som erbjuds.

1.6.1 Gränsdragning mellan öppen verksamhet och myndighetsutövning

Alla individuellt anpassade insatser som innebär behandlande åtgärder ska föregås av utredning och ett biståndsbeslut och följas upp enligt gällande regler för myndighetsutövning. Det är inte antalet rådgivningstillfällen/samtal som avgör om det rör sig om myndighetsutövning utan innehållet i kontakten. Så snart det gäller att samla in ytterligare information om ett barn för att kunna ta ställning till barnets behov inträder utrednings- och dokumentationsskyldigheten. Kravet på utredning är ovillkorligt när en förhandsbedömning inte kan utesluta att det kan finnas behov av skydd eller annat stöd direkt för barnet eller den unge.

2 Handläggning och dokumentation

All handläggning av ärenden gällande barn ska följa strukturen i Barns Behov i Centrum (BBIC). BBIC ska stärka barnperspektivet och delaktigheten. Det ger den sociala barn- och ungdomsvården en enhetlig och evidensbaserad struktur för handläggning, genomförande och uppföljning. Grundprinciper och formulär för ansökan, anmälan, utredning, planering och uppföljning av insatser ska användas.

Ett grundläggande krav är att alla beslut, dokument och händelser som förekommer i ett ärende gällande barn ska dokumenteras i verksamhetssystem.

2.1 Aktualisering/Initiering

Ett ärende kan initieras hos socialförvaltningen genom anmälan, egen ansökan eller genom information på annat sätt. Vid en initiering ska mottagaren upprätta en handling som ska innehålla vem uppgifterna avser, en beskrivning av vad saken gäller och ev. annan information av betydelse, vem som lämnat uppgifterna, när och hur uppgifterna har lämnats samt namn och befattning på den som tagit emot uppgifterna.

2.1.2 Särskilt om anmälan

Anmälan om barn som riskerar fara illa ska tas emot omedelbart och det ska finnas rutiner som möjliggör detta. En bedömning av barnets behov av skydd ska göras genast (se omedelbar skyddsbedömning).

Det är angeläget att socialtjänsten bekräftar för anmälaren att informationen tagits emot samt uppger namn och telefonnummer till en kontaktperson hos förvaltningen. Muntliga uppgifter som antecknats av nämnden skall kontrolleras med anmälaren vilket ska framgå av dokumentationen. De som omfattas av anmälningsskyldighet enligt socialtjänstlagen bör uppmanas att inkomma med en skriftlig anmälan.

2.2 Omedelbar skyddsbedömning

När en anmälan rör barn eller unga ska socialnämnden alltid bedöma barnets eller den unges behov av skydd samma dag eller senast dagen efter om anmälan kommer in sent på dagen. Informationen i anmälan ger i normalfallet tillräckligt underlag för denna bedömning. I vissa fall kan det krävas kontakt med den som berörs av anmälan och/eller en förnyad kontakt med anmälaren. Skyddsbedömningen kan leda till att en utredning behöver inledas omgående.

En bedömning av barnets behov av omedelbart skydd ska snarast dokumenteras och innehålla vad som ligger till grund för bedömning samt när bedömningen har gjorts och namn och befattning på den som gjort bedömningen.

2.3 Förhandsbedömning

Beslut om att inleda utredning eller ej ska tas inom 2 veckor från initieringen, vilket ska vara en övre gräns för hur lång tid en förhandsbedömning får ta. Det är dock allvaret i anmälan som avgör hur snabbt beslut om utredning måste fattas. Om den enskilde inte går att nå skall det ändå inom 2 veckor bedömas om utredning skall inledas eller inte.

I vissa fall t.ex. vid ansökningar och begäran om yttrande från åklagare och domstol m.m. gäller att en utredning ska inledas utan dröjsmål. När ett barn blivit utsatt för våld eller övergrepp av en närstående eller bevittnat våld eller övergrepp mot en närstående ska en utredning inledas omgående.

I förhandsbedömningen kan kontakt tas med barnet och vårdnadshavarna som anmälan rör samt ev. anmälare, för att förtydliga de uppgifter som redan lämnats. I förhandsbedömningen får inga kontakter tas med familjens privata eller professionella nätverk. Om det redan finns en personakt bör informationen i den beaktas, likaså om det finns kännedom om tidigare anmälningar.

Barnet har rätt till relevant information och ska ges möjlighet att framföra sin åsikt om innehållet i anmälan. Om barnet inte själv har kommit till tals under förhandsbedömningen ska anledningen till detta dokumenteras.

2.4 Anmälningssmöte/Återkoppling

Om det är till barnets bästa erbjuds ett anmälningssmöte om anmälare omfattas av anmälningsskyldigheten enligt socialtjänstlagen. Det kan vara ett sätt att inleda ett samarbete med familjen och samtidigt ta till vara anmälares kompetens och engagemang för att uppmärksamma barnets behov, oavsett om anmälan leder till utredning eller inte.

Anmälningssmötet ska om inget hindrar infalla inom den tidsgräns på 14 dagar som gäller förhandsbedömningen.

Socialnämnden får informera den som har gjort en anmälan enligt anmälningsskyldigheten om att utredning har inletts, inte har inletts eller redan pågår.

2.5 Beslut att ej inleda utredning

Om utredning inte inleds registreras handlingen med angivande av beslut och beslutsmotivering, beslutsdatum, namn och befattning på beslutsfattare. Handlingen förvaras antingen i en existerande personakt eller i kronologisk pärm för handlingar som inte föranlett något ärende.

2.6 Beslut att inleda utredning

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning när något genom ansökan eller på annat sätt kommer till nämndens kännedom som kan föranleda någon åtgärd från nämndens sida. Barn över 15 år och vårdnadshavare ska underrättas när en utredning inleds om inte särskilda skäl talar emot det. Yngre barn företräds av sin vårdnadshavare men kan underrättas eftersom de är parter i sitt ärende. De berörda ska informeras om anledning till utredningen, vad en utredning innebär och om sina rättigheter såsom besvärsmått, insyn och företräde.

I samband med att beslutet delges är det lämpligt att uppge handläggarens namn och kontaktuppgifter och den som berörs bör även få förslag på tid för ett första samtal eller möte för att planera utredningen.

Av dokumentationen ska det framgå datum för beslutet samt namn och befattning på den som har fattat beslutet. Dokumentationen ska vidare innehålla uppgifter om när och på vilket sätt barnets vårdnadshavare har underrättats om att nämnden har inlett utredning. Det ska också framgå om och i så fall när och på vilket sätt barnet har underrättats.

2.6.1 Brott mot barn

En utredning ska inledas utan dröjsmål och utan förhandsbedömning om socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående. En skyddsbedömning om barnets akuta behov av skydd ska göras omedelbart. Utredningen ska genomföras på samma sätt som övriga utredningar och syfta till att beskriva barnets faktiska behov. I alla ärenden som avser brott mot barn ska handläggare alltid ta ställning till vilken typ av samverkan som

krävs. I syfte att ge barn som har eller misstänks ha varit utsatt för brott ett så bra bemötande som möjligt ska handläggning av dessa typer av ärenden utgå från Barnahus.

Grundprincip är att misstanke om brott mot barn ska polisanmälas och att det ska ske skyndsamt. Om bedömning görs att polisanmälan ej ska göras ska bedömningen utgå från att en polisanmälan skulle strida mot barnets bästa. Om en sådan bedömning görs ska den motiveras och dokumenteras i barnets akt.

2.7 Utredningsarbetet

Med utredning avses all den verksamhet som syftar till att göra det möjligt för nämnden att fatta beslut i ett ärende. Utredningens syfte är att socialnämnden, i samarbete med vårdnadshavare och barn, ska klargöra barnets situation och behov samt när det är befogat föreslå insatser. Utredningen syftar också till att ge socialnämnden ett tillförlitligt beslutsunderlag.

Utredningen bör inledas med att planera hur den är tänkt att bedrivas (se utredningsplan). En utredning ska slutföras senast inom fyra månader. I planeringen måste hänsyn tas till att utredningen också ska ha dokumenterats och kommunicerats inom denna tid.

En utredning till skydd eller stöd för ett barn bör inriktas på barnets situation och behov samt på hur dess behov tillgodoses. Varje utredning anpassas till det aktuella barnet och ska innehålla tydligt formulerade frågeställningar. Utredningen ska vara tillräckligt omfattande för att kunna ge ett tillfredsställande underlag för beslut, men inte vara mer genomgripande än vad som är nödvändigt för utredningens syfte.

För att kunna göra en helhetsbedömning i ett ärende behövs vanligtvis information samlas in från olika håll. Vanliga informationskällor är personliga samtal med berörda parter, anhöriga eller andra närstående men även med representanter för andra myndigheter som känner barnet och familjen. Hur omfattande information som behöver hämtas in måste planeras från fall till fall, beroende på situationen och det som ska undersökas.

En utredning till skydd eller stöd för ett barn kan göras mot den unges eller vårdnadshavares vilja. De har ej heller rätt att bestämma vilken information som ska inhämtas. Försök till överenskommelse ska dock ske så långt det är möjligt så att det gagnar barnet och det samarbete som krävs med för barnet viktiga personer. I dokumentationen ska framgå när det saknas samtycke att nämnden tar de kontakter som behövs.

Det är viktigt att både vårdnadshavare och barn hela tiden görs delaktiga i utredningen och informeras om orsaken till att utredning inletts, vad som framkommer under utredningen och om vilka bedömningar utredaren under hand gör. Det slutliga resultatet av utredningen bör således inte komma som en överraskning för dem den berör.

Om barnet, den unge eller familjen behöver insatser under utredningens gång, kan nämnden inte underlåta att vidta nödvändiga åtgärder. Ett beslut om insats måste fattas under utredningens gång.

2.7.1 Barnsamtal

I bedömningen av barns behov är det viktigt att samtala med de berörda barnen för att se hur de upplever situationen. Samtal med barn har till syfte att ge barnen en röst, synliggöra dem, göra dem delaktiga och stärka dem. Det är viktigt att samtala med barnen om hur de uppfattar de händelser de varit med om, de förhållanden de lever i, de relationer de har till familjemedlemmar och andra personer kring sig. Vidare är det viktigt att låta barnet/ungdomen själv beskriva sig som person, vilka intressen, förmågor och svårigheter som de anser att de har.

Det gäller att få en bild av barnets egen förståelse av sig själv och sitt liv och det sociala sammanhang i vilket det ingår. Det är även viktigt att ta reda på barnets egen förmåga.

Samtalen handlar även om att ge barnet information om vad som händer och varför i syfte att ge barnet en känsla av trygghet. I samtal med barn/ungdom är det viktigt att barnet får information om varför samtalet sker och att barnet/ungdomen får en förklaring till eventuella händelseförlopp. Berätta för barnet/ungdomen vad som kommer att ske med det som de berättat.

Vid en utredning som avser behov av ingripande till ett barns skydd eller stöd får barnet höras utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Varje enskilt fall kräver ett omsorgsfullt övervägande. Frivillig medverkan och bästa möjliga samarbete med vårdnadshavarna är alltid att föredra och bör i de flesta fall eftersträvas.

2.7.2 Utredningsplan

Utgångspunkten är att barn och vårdnadshavare så långt det är möjligt ska ges möjlighet att medverka i och utöva inflytande på informationsinsamlingen.

I planen ska det framgå vad som ska klargöras i utredningen, vilka kontakter som ska tas under utredningstiden och hur detta ska gå till, tidsplan m.m. Utredningens planering ska dokumenteras och planen delges berörda parter.

Om nya eller ändrade omständigheter uppstår under utredningen behöver planen revideras.

2.7.3 Förlängd utredningstid

Förlängningsbeslut ska fattas med stor restriktivitet. Hög arbetsbelastning eller handläggbyrån är inte godtagbara skäl för förlängning. Skäl till förlängningsbeslut kan t.ex. vara en polisutredning som drar ut på tiden eller att något intyg från en annan huvudman inväntas. Om skälet är att utredaren haft svårt att träffa barnet/familjen för att de har lämnat återbud eller uteblivit måste det dokumenteras i journalanteckningarna.

2.8 Utredningsdokument/Beslutsunderlag

Inför nämndens beslut i ett ärende ska faktiska omständigheter, händelser av betydelse och bedömningar som ligger till grund för nämndens beslut sammanställas till ett beslutsunderlag. Av beslutsunderlaget ska det framgå vad ärendet gäller, vem eller vilka personer ärendet avser, hur utredningen har genomförts, vilka överväganden som ligger till grund för nämndens förslag till beslut och mål utifrån föreslagen insats. Beslutsunderlaget ska vidare

bland annat innehålla uppgifter om barnets och vårdnadshavarnas uppfattning om barnets behov och hur dessa kan tillgodoses samt nämndens bedömning av barnets behov. Det är viktigt att lyfta fram det som fungerar väl och vilka resurser som finns runt barnet och familjen. Underlaget ska innefatta såväl frågeställning som resurs- som behovsanalys.

Bedömningen kan utmynna i olika beslut eller förslag till beslut:

- Bifall eller avslag på ansökan
- Barnet, den unge eller familjen har inte behov av skydd eller stöd från socialtjänsten. Utredningen avslutas utan insatser.
- Barnet, den unge eller familjen har behov av stöd i öppenvård från socialtjänsten och vårdnadshavarna eller den unge samtycker till föreslagna insatser
- Barnet, den unge eller familjen har behov av stödinsatser men den unge eller vårdnadshavaren avböjer och det finns inte tillräckliga skäl för vård enligt LVU. Utredningen avslutas utan insatser.
- Barnet eller den unge har behov av vård utanför det egna hemmet – vårdplan upprättas (se nedan). I första hand med stöd av SoL. Om samtycke inte kan uppnås kan det bli aktuellt med LVU.

2.8.1 Vårdplan

Innan ett beslut om placering fattas måste en vårdplan upprättas. Vårdplanen ska innehålla:

- Anledning till placering
- Övergripande mål med vården
- Övergripande mål inom aktuella behovsområden
- Föreslagen vårdform
- Umgängesformer med närstående
- Behov av insatser från andra huvudmän
- Förutsättningar för vårdens upphörande

Vårdnadshavaren och den unge - om hen fyllt 15 år – ska underteckna/signera vårdplanen så att det framgår att de tagit del av och samtyckt till den. Vårdplanen utgör tillsammans med övrigt beslutsunderlag grund för beslut om bistånd enligt SoL eller nämndens ansökan om vård enligt LVU. Vårdplanen är mer övergripande än den genomförandeplan som också ska upprättas i samband med verkställighet.

2.9 Kommunicering

Ett ärende får inte avgöras utan att part har underrättats om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan och denne har fått tillfälle att yttra sig. Innan beslut fattas ska barn över 15 år och vårdnadshavare få möjlighet att läsa utredningen och inom skälig tid, minst en vecka från delgivning, inkomma med synpunkter. Eventuella synpunkter ska dokumenteras. I dokumentationen ska alltid framgå att kommunikering skett alternativt motivering till varför kommunikering ej skett. Kommunicering gäller även i yttrandeärenden där annan nämnd eller domstol fattar det slutliga beslutet. I korta utredningar med klart uttalad ansökan samt positivt beslut, behöver kommunikering ej ske.

2.10 Beslut

Ett beslut ska alltid innehålla vem beslutet gäller, vad beslutet avser, motivering av beslutet, under vilken tid beslutet gäller, enligt vilket lagrum beslutet fattas, när beslutet fattats, och av vem (namn och befattning). Vid öppenvårdsinsatser ska beslutet innehålla form av insats/insatser. Vid placering ska beslutet även innehålla placeringsform. Om vårdnadshavarens eller barnets önskemål om en placering i ett visst hem inte kan tillgodoses ska nämnden fatta ett beslut om avslag på ansökan. Beslutsunderlag och beslutet delges vårdnadshavare och den unge om hen är över 15 år. Om vårdnadshavarna bor på skilda håll ska var och en få underrättelse om beslutet. Om beslutet innebär avslag ska det alltid meddelas skriftligt tillsammans med en hänvisning om hur man överklagar. Om barnet har fyllt 15 år kan både barnet och vårdnadshavare överklaga ett beslut rörande barn. Alla beslut ska följas upp och omprövas vid förändrade behov.

2.11 Vård med stöd av LVU

I de fall behövlig vård inte kan genomföras med samtycke av den unge (över 15 år) och dennes vårdnadshavare kan socialnämnden ansöka hos förvaltingsrätten att den unge ska beredas vård med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). LVU är en skyddslag och vid beslut enligt denna lag ska vad som är bäst för den unge vara avgörande. Vård enligt LVU ska beslutas om det på grund av fysisk eller psykisk misshandel, otillbörligt utnyttjande, brister i omsorgen eller något annat förhållande i hemmet finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas. Vård ska även beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

2.11.1 Omedelbart omhändertagande enligt LVU

Socialnämnden får besluta om omedelbart omhändertagande för den som är under 20 år om det är sannolikt att den unge behöver beredas vård med stöd av LVU och beslut från rätten inte kan inväntas. Beslutet ska underställas förvaltningsrätt som beslutar om det omedelbara omhändertagandet ska fastställas eller inte.

2.12 Uppdrag

Förutom grunduppgifter ska ett uppdrag till utförare innehålla nämndens bedömning av barnets behov, vad som ingår i uppdraget, mål och uppföljning samt vilken information som ska återföras till nämnden. Det är viktigt att de mål som formuleras för insatsen är tydliga, konkreta och realistiska. Av dokumentationen ska det framgå när uppdraget har lämnats till utföraren. Uppdraget ska sedan brytas ner till en genomförandeplan.

2.13 Genomförandeplan

I samband med att beslut verkställs ska en plan upprättas av handläggare och/eller utförare tillsammans med den enskilde. Planen ska utvärderas och revideras kontinuerligt. Även om utföraren ansvarar för att en genomförandeplan upprättas ansvarar handläggare för att genomförandeplan finns och att den ingår i personakten.

I de fall som öppenvårdsinsatser utförs av uppdragstagare (kontaktfamilj/ kontaktperson och familjehem) ansvarar socialsekreterare för att genomförandeplan upprättas.

I en genomförandeplan ska det framgå:

- Vilka behov hos barnet som insatsen ska tillgodose. (Hämtas från uppdraget)
- Vilka mål och delmål som finns med insatsen. Målen ska vara konkreta och möjliga att följa upp. (Hämtas från uppdraget)
- Vad insatsen består av, dvs. vad, hur och när insatsen ska genomföras. (Utförarens ansvar)
- På vilket sätt barnet och vårdnadshavare har varit delaktiga i utformningen av genomförandeplanen
- Vilka personer som deltagit i utformningen av genomförandeplanen
- När planen har upprättats
- När och hur genomförandeplanen och ställda mål ska följas upp

Vid en placering ska genomförandeplanen utgå från vårdplanen och konkretisera vården och tydliggöra ansvar och roller. Där ska även följande framgå:

- När och hur barnet ska få sina behov tillgodosedda avseende:
  - Lämplig utbildning i förskola eller skola
  - Hälso- och sjukvård samt tandvård
  - Umgänge med föräldrar, syskon och andra närstående
  - Övriga individuella behov
- När och hur åtgärder som andra huvudmän ansvarar för ska genomföras
- När och hur barnet ska ha kontakt med socialnämnden

2.14 Allmänt om dokumentation

Dokumentationen ska vara så utformad att den möjliggör en korrekt bedömning och utgör en tillräcklig grund för beslut. Dokumentationen ska också kunna användas för till-syn, uppföljning, utvärdering, kvalitetssäkring. Den ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i handläggningen, faktiska omständigheter och händelser av betydelse samt inkommande handlingar av betydelse. Dokumentationen ska utformas med respekt för den enskildes integritet och ska präglas av sak-lighet och objektivitet. Den enskilde bör hållas underrättad om den löpande dokumentation som förs och om andra dokument som rör denne. Om personen i fråga anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig ska detta antecknas. Det ska även vara tydligt hur informationen som inhämtats har tolkats och analyserats. Det skall framgå vad som är faktiska omständigheter och vad som är bedömningar. Den enskildes inställning till ev. in-satser etc. ska dokumenteras. Det ska framgå vilka åsikter som barnet eller den unge har fört fram. Om barnet eller den unge inte har fört fram sina åsikter i frågor som gäller hen, ska det framgå vilka åtgärder som vidtagits för att så långt möjligt klarlägga barnets eller den unges inställning. Den information som framkommer ska fortlöpande dokumenteras (max. inom 5 arbets-dagar). Det är tillåtet att föra minnesanteckningar men dessa måste förstöras när uppgifterna förts in i journalen

Journalanteckningar och andra handlingar som hör till den enskildes personakt ska hållas ordnade så att det enkelt går att följa och granska handläggningen av ärenden, åtgärder som vidtas i samband med verkställighet av ett beslut samt genomförande och uppföljning av insatser. Begrepp som används i dokumentationen ska så långt som möjligt vara entydiga.

Journalanteckningarna bör vara kortfattade och innehålla tydliga hänvisningar till andra handlingar i personakten som ger ytterligare information. T.ex. om ett möte sker med barnet, vårdnadshavaren eller andra personer begränsas uppgifterna i journalen till vilka personer som deltagit, vilka frågor som i huvudsak behandlats och vad mötet resulterat i och ytterligare uppgifter hänvisas till en tjänsteskrivelse. Av journalen ska det framgå när något skett och eventuellt av vem.

3 Insatser

3.1 Öppenvårdsinsatser

Med öppenvårdsinsatser avses alla former av behovsprövade insatser som inte är heldygnsvård. Insatsen ska vara biståndsbedömd avseende form av insats, omfattning och varaktighet och kan exempelvis vara kontaktfamilj, strukturerade öppenvårdsprogram, familjebehandling. Östhammars socialnämnd har en egen verksamhet som erbjuder öppenvårdsinsatser och som även erbjuder serviceinsatser utan föregående utredning. Dessa serviceinsatser är inte likvärdiga med öppenvårdsinsatser.

Handläggare ska alltid pröva om behovet kan tillgodoses genom kommunens egen öppenvårdsverksamhet innan kontakt tas med externa utförare enligt de avtal som finns. Behovsprövning sker i vanlig ordning och då behandling i huvudsak ska ske inom öppen-vård så är socialnämnden positivt inställd till att individuella lösningar skapas utöver redan etablerade resurser.

En prövning ska alltid ske om behovet kan tillgodoses på annat sätt; t.ex. om behovet faller under annan huvudmans verksamhet. Samverkan ska så långt det är möjligt ske med socialt och professionellt nätverk samt med frivilliga organisationer.

Vid beslut om insats ska uppdrag och genomförandeplan upprättas. Uppföljning av insatsen ska ske minst var sjätte månad.

För barn som har fyllt 15 år får nämnden besluta om öppna insatser utan vårdnadshavares samtycke om det är lämpligt och barnet samtycker till det. Detsamma gäller när ett yngre barn står under vårdnad av två vårdnadshavare och endast den ene samtycket till en åtgärd till stöd för barnet.

3.1.1 Kontaktperson/familj

Kontaktperson/familj kan erbjudas till barn eller familjer som saknar ett eget socialt nätverk av vänner, arbetskamrater och släktingar eller vilkas nätverk inte kan bistå med det stöd den enskilde eller familjen behöver.

Behov som tillgodoses genom insatsen kan vara att bryta social isolering, erhålla flera vuxna förebilder, miljöombyte, stimulans etc. Ett beslut om bistånd ska alltid ha föregåtts av ett arbete med att finna stöd inom det egna nätverket och/eller genom en ”frånvarande” förälder. Befintligt nätverk ska inte formaliseras.

Om en person som inte har fyllt 21 år har behov av särskilt stöd och särskild vägledning för att motverka en risk för missbruk av beroendeframkallande medel, för brottslig verksamhet eller för något annat socialt nedbrytande beteende, får nämnden utse en särskilt kvalificerad kontaktperson för den unge.

Bistånd till kontaktperson vid umgänge beviljas i enlighet med den dom som fastställts i Tingsrätt eller Hovrätt.

Tillförordnade av kontaktperson/kontaktfamilj

Tillförordnande av en kontaktperson/kontaktfamilj ska alltid föregås av en utredning av den tilltänkta uppdragstagarens förutsättningar att klara uppdraget. Kontroll i polis- och socialregister ska ske regelmässigt.

I skriftligt avtal med uppdragstagaren regleras uppdragets utformning och omfattning, arvode och omkostnadsersättning och vilken handledning och eventuell utbildning som ska erbjudas. Ersättning ska utgå enligt Sveriges Kommuner och Landsting (SKL:s) rekommendationer och betalas ut månadsvis i efterskott. Om kontaktperson/kontaktfamilj undantagsvis är nära anhörig och det inte föreligger välmotiverade särskilda skäl, ska arvode ej beviljas. För att upprättad genomförandeplan ska kunna fullföljas kan, undantagsvis, omkostnadsersättning utbetalas. Varje uppdragstagare ska erbjudas att delta i någon form av utbildning/information enskilt eller i grupp vid minst ett tillfälle beräknat efter ett sex månaders långt uppdrag.

Vid uppdrag som särskilt kvalificerad kontaktperson och kontaktperson vid umgänge krävs oftast uppdragstagare med professionell kompetens. Ersättningen till dessa utgår timme för timme. Timmersättningen bedöms utifrån vilka kvalifikationer som krävs för uppdraget och bör vara max 0.45 % av basbeloppet.

3.2 Placering utanför det egna hemmet/Dygnet-runt-insatser

Innan det föreslås att ett barn ska vårdas utanför hemmet måste handläggare ha tagit ställning till alternativa möjligheter till att tillgodose barnets behov genom öppenvårdsinsatser. Det måste vara helt klarlagt att vård utanför hemmet är det enda kvarvarande alternativet. Denna bedömning ska tydligt framgå i dokumentationen.

Inför en placering ska det alltid göras en individuell bedömning av behovet av hälsoundersökning respektive tandläkarundersökning enligt samverkansdokumentet rutiner och riktlinjer rörande barn och unga som utreds för samhällsvård. Huvudregeln är att hälsoundersökning ska göras.

Vid en stadigvarande placering utanför det egna hemmet ska:

- Barnet ha en egen namngiven socialsekreterare, särskilt förordnad socialsekreterare

- Barnet ha telefonnummer och mailadress direkt till socialsekreteraren
- Barnet besökas minst fyra gånger/år
- Besök innehålla enskilda samtal med barnet

När det görs en ansökan om inskrivning till HVB och stödboende ska nämnden foga sin utredning i ärendet till ansökan så att hemmet har möjlighet att bedöma om det är lämpligt. För att kunna ge barnet/den unge erforderlig vård måste vårdgivarna få nödvändig placeringsinformation.

3.2.1 Hem för vård eller boende (HVB)

Ifall institutionsvistelse blir aktuellt ska i första hand kontrakterade institutioner användas. Undantag är ifall den enskildes vårdbehov inte kan tillgodoses inom gällande upphandlingsavtal. Skälen för att annan vårdgivare har anlåtats ska dokumenteras och kontroll ska ske att giltigt tillstånd finns.

Som utgångspunkt vid placering i HVB ska vården vara tillfällig och kortvarig. Under den tid vård pågår ska alternativa insatser kontinuerligt övervägas. Avser placeringen HVB med integrerad skolgång måste ordinarie skolans rektor godkänna skolformen innan beslut om placering kan ske.

I regel ska behandling på HVB inte beviljas längre än tre månader, varefter ny bedömning ska göras ifall behandlingsbehovet kvarstår, eller om behovet nu kan tillgodoses i andra former. Inför beslut om förlängning ska vård- och genomförandeplanen utvärderas, för att se om vårdplaneringen överensstämmer med det aktuella behovet och om institutionen utför sitt uppdrag på ett tillfredsställande sätt. Det ska även klart framgå om samtycke föreligger till aktuell vårdplan.

Innan vården avslutas ska en eftervårdsplanering göras och genomförd behandling utvärderas. Om den enskilde avbryter en pågående planering ska Socialnämnden aktivt försöka motivera den enskilde till nya insatser.

3.2.2 Stödboende

Stödboende är ett eget boende med individuellt anpassat stöd för barn och unga i åldern 16-20 år. Målgruppen är mer självständiga ungdomar och unga vuxna upp till 21 år. Vanligtvis är det en fortsättning på en tidigare placering. För barn i åldern 16-17 år ska det finnas särskilda skäl för att de ska kunna placeras i ett stödboende. Särskilda skäl kan vara att barnet bedöms vara moget och förberett för att bo och leva självständigt, att barnet anses moget i övrigt och att barnet själv har uttryckt en önskan att bo i ett eget boende. Om det finns interna stödboenden ska dessa användas i första hand.

3.2.3 Familjehem

När det gäller vård utom hemmet av barn ska placering i familjehem i första hand övervägas och det ska alltid övervägas om barnet kan tas emot av någon anhörig eller annan närstående. Utredningen ska beskriva barnets nätverk och vilka relationer barnet har till detta. Om ett barn

inte släktingplaceras ska det framgå av dokumentationen att släktingplacering har övervägts och skälen till varför en placering i annat familjehem har gjorts. En familjehemsplacering ska inte inledas innan beslut om val av familjehem är fattat.

Vid val av familjehem bör vårdnadshavarens grundläggande värderingar så långt som möjligt respekteras. Familjehem bör så långt det är möjligt vara beläget nära ursprungsfamiljen och/eller nätverket. Syskon bör inte skiljas åt vid familjehemsplacering. När barn med bakgrund i annat land än Sverige är i behov av familjehem ska särskilda ansträngningar göras för att barnet ska kunna behålla sitt språk och sin etniska identitet. Detta gäller även religiös tillhörighet.

Konsulentstödda familjehem används undantagsvis. Verksamheten ska ha tillstånd och placeringen ska ske inom gällande upphandlingsavtal.

Jourfamiljehem

Akuta placeringar av barn/ungdom ska i första hand ske av kommunen kontrakterat jourfamiljehem. Ett barn får inte vårdas i ett jourhem längre tid än två månader efter att en utredning avslutats om det inte finns särskilda skäl.

Nära anhöriga eller vänner som tillfälligt vårdar ett barn är i normalfallet inte ett jourhem i lagens mening och det finns därför inte samma krav på att ge godkännande till ett sådant hem innan en jourplacering görs. En bedömning ska dock alltid göras om hemmet är lämpligt eller inte för att ta emot ett barn.

Privatplacering

En stadigvarande placering av ett barn i ett enskilt hem som sker på eget initiativ av barnets vårdnadshavare och där ett vårdbehov inte finns hos barnet kallas privatplacering. Socialnämnden ska genomföra en utredning av den familj som barnet ska bo hos och ta ställning till om medgivande kan ges enligt SoL.

Den familj som barnet bor hos får ingen ersättning från socialnämnden och någon vårdplan eller genomförandeplan upprättas inte. Socialnämnden har dock ett tillsynsansvar som innebär att var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs.

Val av familjehem/Medgivande enligt SoL

En familjehemsutredning syftar till att klargöra familjens yttre och inre resurser och om dessa motsvarar det aktuella barnets personlighet, nätverk och behov. Familjehemsföräldrarna ska ha tidsmässigt, fysiskt och känslomässigt utrymme för uppdraget att vara familjehem. De ska ha erfarenhet av barn och unga, beredskap att leva och arbeta med traumatiserade och utsatta barn, förmåga att ge barnet intellektuell stimulans, en stabil familjereaktion, ett fungerande nätverk samt en ordnad tillvaro vad avser ekonomi och livsföring i övrigt. De bör också ha en dokumenterad vilja och förmåga till samarbete med barnets föräldrar och med socialtjänsten.

Vad som ska ingå i en familjehemsutredning beskrivs utförligt i socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, bl.a. social utredning, kontroll socialregister, belastnings- och misstankeregister, samråd och information till familjehemmets hemkommun och eventuell annan placerande kommun, referenser, familjeintervju (Kälvenstensmetoden eller någon annan djupgående modell) samt en bedömning. Jourfamiljehem och konsulentstödda familjehem ska utredas och bedömas på samma sätt som alla andra familjehem. När det är klart att en placering ska ske i familjehemmet ska nämnden teckna ett avtal om vården direkt med familjehemmet.

Familjehemmen har rätt till regelbundet stöd i sitt uppdrag från socialtjänsten. Stöd och handledning ska anpassas efter uppdraget svårighetsgrad samt familjehemmets kompetens och erfarenhet av liknande uppdrag.

Ersättning till familjehem

Socialnämnden följer de rekommendationer för familjehemsersättningar som utgivits av SKL. De som placeras i familjehem har vanligtvis sociala problem, funktionshinder eller andra påtagliga störningar av varierande grad. De rekommendationer som SKL utfärdat har tagit hänsyn till detta i arvodesersättningen. Vid förhöjt arvode ska de förhållande som kräver ökade arbetsinsatser och motiverar en höjning av arvodet redovisas.

I omkostnadsersättningens tilläggskostnader ingår; läkarvård (utöver ett läkarbesök per år som ingår i grundkostnaden), tandvård, medicin upp till högkostnadsskydd och glasögon eller linser, barnomsorg (enligt gällande taxa i vistelsekommunen), kostsamma fritidsaktiviteter såsom ishockey, ridning, sånglektioner m.m, kontakter med föräldrar och andra närstående., extra utrustning, semesterresor med mera. En bedömning av vad som är rimligt måste göras i det enskilda fallet. En vägledande princip är att ett placerat barn inte ska särbehandlas i familjehemmet. Extra utrustning till familjehemmet accepteras ej. Samtliga tilläggskostnader ska ha överenskommit i förväg mellan socialtjänsten och familjehemmet. Kostnader som är löpande eller förutsägbara schabloniseras och betalas ut månadsvis.

Vid beräkning av ersättningen till familjehemmet ska vårdplanen ligga till grund för beslut i ersättningsfrågan. Revideras vårdplanen kan det få konsekvenser för vårdens genomförande och nivån på ersättningen. Familjehemmets ersättningar ska därför ses över i samband med vårdens övervägande.

3.3 Egenavgifter

Föräldrar är skyldiga att i skälig utsträckning bidra till kommunens kostnader när ett barn får vård i ett annat hem än det egna. Det belopp vardera föräldern ska betala bestäms efter samma grunder som återbetalningsskyldighet enligt lagen om underhållsstöd. Beloppet för var och en av föräldrarna får ej överstiga vad som för varje tid motsvarar underhållstödbeloppet. Beslut om föräldrars ersättning ska alltid fattas så snart placeringstiden överstiger 1 månad. Beslutet gäller från den dag placeringen verkställdes. Ett beslut ska fattas för vardera föräldern och alltid innehålla ett beslutat ersättningsbelopp.

När det placerade barnet fyller 18 år upphör socialnämndens möjlighet att ta ut ersättning från föräldrarna även om den unge fortfarande går kvar i skolan. Då får socialnämnden ta ut ersättning för uppehållet av den som på grund av missbruk av alkohol, narkotika eller därmed jämförbara medel får vård eller behandling i ett hem för vård eller boende eller i ett familjehem.

Vid utebliven betalning ska det inom sex månader göras en ekonomisk bedömning av den enskildes möjligheter att betala och beslutas om ersättningskyldigheten helt eller delvis ska efterges alternativt beslut om att föra talan i förvaltningsrätt om återkrav.

4 Uppföljning

4.1 Uppföljning av beslutade insatser

Genomförandeplaner och vårdplaner utgör grunden för socialnämndens uppföljning i enskilda ärenden. Uppföljning sker enligt vad som överenskommits i genomförandeplanen, minst var sjätte månad, genom återkommande samtal med barn och vårdnadshavare och andra berörda. Om det syfte som angetts i genomförandeplanen är uppnått avslutas ärendet lämpligen genom ett samtal med familjen för ömsesidig återkoppling. Avslutsorsak ska dokumenteras. Om syftet inte är uppnått revideras genomförandeplan och eventuella nya delmål skrivs in eller om behov finns inleds en ny utredning.

4.2 Uppföljning som insats

När en utredning avslutas med att socialtjänsten konstaterar att det finns behov av insatser och vårdnadshavarna eller barnet avvisar de erbjudanden som föreslagits får nämnden besluta om uppföljning av barnets situation. Uppföljning ska beslutas för viss tid och ska avslutas senast två månader från det att utredningen avslutats. Ett beslut om uppföljning kan inte överklagas.

Möjligheten till uppföljning ska inte tillämpas annat än när det finns starka skäl för det och ska genomföras på ett genomtänkt, varsamt och respektfullt sätt.

Saknas samtycke finns samma möjlighet till uppföljning i de fall en domstol avslagit socialnämndens ansökan om tvångsvård eller efter det att en placering i ett familjehem eller i ett hem för vård eller boende upphört.

4.3 Övervägande

Enligt LVU (miljöfallen) och SoL (frivilliga placeringar) ska socialnämnden minst en gång var sjätte månad överväga om vården fortfarande behövs. Sex månader beräknas från dagen för verkställighet, således inte från t.ex. beslutsdatum i kammarrätt.

Ett övervägande är inte ett formellt beslut, utan ska betraktas som en information till nämnden om ärendet. Det skriftliga underlaget till nämnden ska ha samma struktur som en utredning. Dokumentet ska alltid innehålla gällande beslut och beslutsdatum. Underlaget till informationen inhämtas genom regelbundna besök i hemmet där barnet vistas, genom enskilda samtal

med barnet och samtal med familjehem/vårdgivare samt med vårdnadshavarna. Vid placeringar utgör vårdplanen grunden för övervägandet och ska återges tillsammans med en beskrivning av hur vården bedrivits. En viktig uppgift är hur kontakten mellan barn och föräldrar kunnat upprätthållas. I samband med övervägandet ska också familjehemsersättningen ses över, revideras vårdplanen kan det få konsekvenser för vårdens genomförande och nivån på ersättningen.

Socialnämnden beslutar att lägga rapporten till handlingarna eller om nämnden finner att frågan bör prövas i sak ska nämnden ta initiativ till att en utredning med förslag till beslut genomförs.

Minst en gång var tredje månad ska beslut om umgängesbegränsning, att inte röja den unges vistelseort och flyttningsförbud övervägas. Om vårdnadshavaren begär ett beslut har de rätt att få ett sådant så att de kan överklaga det.

4.3.1 Särskilt övervägande efter tre års placering i samma familjehem

När barn vistats i samma familjehem under tre år ska socialnämnden särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden till familjehemsföräldrarna. Vid övervägandet ska vägas skäl för och emot en vårdnadsöverflyttning. Särskilt ska beaktas hur umgänget med de biologiska föräldrarna sett ut och fungerat. Ställningstagandet ska utgå från vad som är bäst för barnet och det ska dokumenteras och motiveras. För att beaktelsen ska tillämpas krävs i allmänhet att barnet har fått en så stark bindning till sitt nya hem att barnet uppfattar det som sitt eget samt att en återförening av barn och biologiska föräldrar ter sig helt orealistiskt.

4.4 Omprövning

Vård enligt LVU (beteendefallen) ska alltid omprövas om det finns skäl till det, men minst en gång var sjätte månad. En omprövning ska även ske om part begär att vården ska upphöra. Omprövningen innebär ett formellt beslut som ska delges parter och som kan överklagas.

4.5 Uppföljning av familjehem

Uppgifter från social- och polisregister ska alltid göras vid rekrytering av familjehem och jourhem och ska hämtas in fortlöpande en gång/år under placeringstiden. Planerade besök ska göras minst två ggr/år i de hem som socialnämnden anlitar. Vid misstanke om misskötsamhet ska även oplanerade besök göras.

5 Unga lagöverträdare

Om någon som inte har fyllt 18 år är skäligen misstänkt för brott ska socialnämnden genast underrättas. Som regel bör en handläggare från socialnämnden närvara om förhör hålls med ett barn, d.v.s. en person under 18 år, som misstänks för att ha begått ett brott.

Socialnämndens närvaro vid ett förhör innebär inte per automatik att en utredning inleds. Om barnet riskerar häktning eller är häktad ska alltid ett övervägande göras om det finns skäl för ett omedelbart omhändertagande enligt LVU.

5.1 Yttrande

På begäran ska socialtjänsten lämna yttrande, om ett barn under 18 år skäligen är misstänkt för ett brott eller har erkänt. Yttrande ska begäras av åklagaren innan beslut tas i åtalsfrågan. När en begäran om yttrande inkommer innebär det att socialnämnden ska inleda en utredning enligt SoL. Inom ramen för utredningen samlar socialnämnden in den information som behövs för att kunna lämna yttrandet. Yttrandet ska skrivas kortfattat men ge domstolen en god uppfattning om den unges eventuella vårdbehov och innehålla det som framgår i begäran från åklagare. Om bedömning görs att den unge har särskilda vårdbehov ska en redovisning göras av de insatser som socialnämnden avser att vidta. Det ska framgå typ av insats, omfattning och varaktighet samt hur de syftar till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt.

Om insatserna ska ges med stöd av SoL, ska de sammanställas i ett ungdomskontrakt. Om de ska ges med stöd av LVU ska de sammanställas i en vårdplan.

Om bedömningen görs att det är lämpligt med ungdomstjänst, ska det i yttrandet framgå att inget särskilt vårdbehov föreligger, hur ungdomstjänst kan erbjudas, att den unge är lämplig för ungdomstjänst med hänsyn till livssituation samt inställning till ungdomstjänst.

Om den unge är positiv till medling, alternativt har hunnit genomgå en medling, ska även detta framgå.

5.2 Påföljder

Sluten ungdomsvård

Det är brottet och inte behandlingsbehovet som avgör straffet vilket innebär att vårdtidens längd kan variera från 14 dagar till fyra år.

Sluten ungdomsvård verkställs på en SiS-institution och det är SiS som fattar beslut om eventuella permissioner eller omplacering. Samverkan är viktig under tiden som den slutna ungdomsvården pågår eftersom verkställigheten förväntas planeras och genomföras i nära samarbete med socialnämnden i den unges hemort. Särskilt inför utslussning är det viktigt att samverkan finns då vårdbehov kan finnas kvar efter att den slutna ungdomsvården upphör.

Ungdomsvård

Domstolen får endast döma till ungdomsvård om det finns ett yttrande från socialnämnden där det framgår att den unge har ett särskilt vårdbehov och socialnämndens planerade åtgärder kan anses vara tillräckligt ingripande.

Ungdomstjänst

Domstolen kan döma till ungdomstjänst om den unge inte har ett särskilt behov av vård eller andra insatser från socialnämnden. Ungdomstjänst ska verkställas av kommunen så snart som möjligt (senast två månader efter att dom vunnit laga kraft) och handledare utses. Innehållet i ungdomstjänsten ska redogöras i en arbetsplan och socialtjänsten ansvarar för att planen följs. Om arbetsplanen inte följs ska socialtjänsten underrätta åklagarmyndigheten. Arbetsplanen

ska innehålla uppgifter om vart arbetet ska utföras, arbetstider, det lägsta och det högsta antalet timmar som ska utföras varje vecka/månad samt om det finns några övriga villkor.

5.3 Medling

Kommunen har ett ansvar att erbjuda medling när ett brott har begåtts av en person under 21 år. Medling är ingen påföljd utan ett komplement till rättsprocessen.

6 Ensamkommande barn

6.1 Definition

Med begreppet ensamkommande barn avses i detta sammanhang barn under 18 år som har kommit till Sverige utan föräldrar eller någon annan medföljande legal vårdnadshavare.

Om ett ensamkommande barn kommit till Östhammars kommun och fått uppehållstillstånd innan 18-årsdagen räknas den unge som ensamkommande upp till 21 år om hen bedriver gymnasiestudier och/eller har pågående insatser som påbörjats innan 18 års ålder.

Om ett ensamkommande barn ej fått asyl innan 18-årsdagen räknas den unge som ensamkommande upp till 21 år under förutsättning att hen är placerad av Östhammars socialnämnd utifrån ett vårdbehov som uppfyller kriterier enligt LV U och att placeringen påbörjades innan 18-årsdagen. Övriga asylsökande över 18 år faller under Migrationsverkets ansvar.

6.2 Allmänt

Mottagandet av ensamkommande flyktingbarn regleras av ett antal olika lagar och ett antal olika myndigheter och organisationer har ansvar för olika delar i mottagandet. Alla aktörer som kommer i kontakt med ett enskilt barn bör samverka för att ge barnet det stöd det behöver och har rätt till.

Socialtjänstlagens regler om handläggning och dokumentation gäller på samma sätt som i övriga ärenden.

Barnens levnadsöden och bakgrund varierar men gemensamt för dem alla är att de befinner sig i en utsatt situation. Många av dem har lämnat sina hem på grund av krig eller naturkatastrofer, för att undvika militärtjänst, förföljelser och andra umbäranden. Även under resan hit utsätts barnen ofta för traumatiserande händelser. För att ge barnen ett så bra mottagande och rätt stöd som möjligt bör man ha denna vetskap i åtanke då man handlägger dessa ärenden.

6.3 Anvisningskommun

En anvisning är en underrättelse från Migrationsverket om att ett barn anvisats till kommunen. Anvisningen ska ses som en anmälan enligt SoL. När Migrationsverket skickar en anvisning till en kommun förväntas barnet kunna placeras i anvisningskommunen inom en till två dagar.

Socialnämnden ska vid anvisning:

- Omgående inleda utredning enligt SoL
- Inhämta information och planera hämtning
- Beakta barnets primära skyddsbehov
- Kontrollera att behovet av god man anmälts till överförmyndarnämnd
- Kontrollera att hälsoundersökning erbjudits
- Se till att barnet eller den unge börjar i förskola, grundskola eller gymnasieskola
- Fatta beslut om tidsbegränsad tillfällig placering enligt SoL under utredningstid
- Upprätta vårdplan, placeringsinformation och genomförandeplan (Uppdrag att skriva genomförandeplan utifrån vårdplan kan ges till ett HVB)

6.4 God man/Särskilt förordnad vårdnadshavare

Varje barn skall snarast få en god man. Det är Migrationsverket eller socialnämnden som ansöker om god man hos överförmyndaren i barnets vistelsekommun. Den gode mannen ska ansvara för barnets personliga förhållanden och sköta barnets angelägenheter. Uppdraget avslutas när barnet fyller 18 år eller får permanent uppehållstillstånd och en särskilt förordnad vårdnadshavare utsetts.

Det är socialnämnden i barnets vistelsekommun som har ansvar för att få till stånd ett förordnade av en särskild vårdnadshavare. Som placerande kommun är ansvaret att påtala för vistelsekommun att behov av särskild vårdnadshavare finns och bevaka att talan i Tingsrätt väcks.

6.5 Utredningens innehåll

När utredning inleds vet socialsekreteraren ofta inget mer om barnet än att det vistas i landet utan vårdnadshavare och därför kan det vara svårt att veta vad som ska utredas. Utredningen på dessa barn blir ofta mer av en skanning av vilka eventuella behov som kan finnas och därför måste alla behovsområden beröras. Eventuell utredning som gjorts i ankomstkommunen inhämtas. Finns en god man utsedd ska hen hanteras som part i vårdnadshavares ställe.

Initialt ska frågor ställas kring hur barnet har kommit till Sverige, barnets hemlandssituation, var vårdnadshavarna befinner sig och om eventuellt någon annan släkting eller närstående person finns i Sverige. Utredningen ska inkludera information om den unges fysiska och psykiska hälsostatus. Journalanteckningar från genomförd hälsoundersökning ska begäras in rutinemässigt från ansvarig hälso- och sjukvårdsenhet. Eftersom ensamkommande barn i princip alltid är i behov av någon form av placering handlar bedömningen om att avgöra vilken form av placering som skulle gynna barnet bäst samt bedöma om det finns behov av ytterligare insatser.

6.6 Placeringsformer för ensamkommande barn

Internt HVB-hem

Målgruppen är ensamkommande barn/ungdomar 14-20 år i behov av omvårdnad, stöd och fostran. Det kan vara barn som söker asyl eller barn som har uppehållstillstånd i Sverige. Internt HVB används också som regel när ett barn anvisats till kommunen under utredningstiden.

Innehållet i verksamheten ska anpassas efter den enskildes individuella behov och förutsättningar, och utformas så att vistelsen upplevs som meningsfull. Arbetet ska vara relationsskapande och målet är att barnet ska integreras i det svenska samhället.

Externt HVB-hem

Används undantagsvis då det behövs en behandlingsinriktning som interna HVB-hem, tillsammans med öppna insatser saknar. Är behovet en utredning eller behandling av psykisk ohälsa sker det företrädesvis genom region Uppsala. Då bör en SIP påkallas för att komma överens om vilka insatser respektive huvudman ska ansvara för.

För en placering på externt HVB-hem krävs ett beslut enligt LVU, eller vid samtycke till behövlig vård, ett beslut enligt SoL där det i beslutet framgår att bedömningen är att barnet/den unge i övrigt uppfyller kriterier för LVU-vård. Placering ska i första hand ske inom kommunen och inom gällande upphandlingsavtal.

Stödboende

Stödboende är ett eget boende med individuellt anpassat stöd för barn och unga i åldern 16-20 år. Målgruppen är mer självständiga ungdomar och unga vuxna upp till 21 år. Vanligtvis är det en fortsättning på en tidigare placering. För barn i åldern 16–17 år ska det finnas särskilda skäl för att de ska kunna placeras i ett stödboende. Särskilda skäl kan vara att barnet bedöms vara moget och förberett för att bo och leva självständigt, att barnet anses moget i övrigt och att barnet själv har uttryckt en önskan att bo i ett eget boende. Kommunens interna stödboende ska användas i första hand.

Familjehem

Används företrädesvis till yngre barn med uppehållstillstånd (under 15 år). Till placering i familjehem räknas även barn som bor hemma hos släktingar eller annan närstående.

Konsulentstödda familjehem används undantagsvis. Verksamheten ska ha tillstånd och placeringen ska ske inom gällande upphandlingsavtal.

6.7 Asylsökande över 18 år

Om en ungdom fyller 18 år under asylprocessen så upphör socialtjänstens ansvar för denne. Ungdomen är från och med nu hänvisad till att bo antingen i Migrationsverkets anläggningsboenden eller ordna sitt boende på egen hand. Socialförvaltningen ska tillsammans med den unge i god tid förbereda avslut av pågående placering.

Om ett barn behöver vårdas enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) eller om barnet har samma vårdbehov som i LVU men kan vårdas frivilligt med stöd av socialtjänstlagen kan vården fortsätta efter det att personen har fyllt 18 år. Vårdbehovet och att det inte kan tillgodoses på annat sätt ska framgå i beslutet.

6.8 Socialnämndens ansvar vid ett avvisningsbeslut

Socialtjänsten har ansvar för barnet tills dess att återvändandet är verkställt och ska samarbeta med Migrationsverket för att underlätta processen. Detta innebär att planerad vård ska fullföljas fram till att avvisningen verkställs (se även ovan, asylsökande över 18 år).

6.9 Asylsökande barn som avviker

Det finns problem med att ensamkommande barn avviker kort tid efter att de har ansökt om asyl eller vid avslagsbeslut. Socialförvaltningen ska ha upprättade rutiner för hur de ska agera om ett barn avviker eller vid misstanke om att barn tänker avvika.

6.10 Socialtjänstens ansvar efter beviljat uppehållstillstånd

Socialnämnden ska efter ett beviljat uppehållstillstånd:

- I förekommande fall se till att en särskild förordnad vårdnadshavare utses för barnet
- Efterforska var barnets familjemedlemmar finns.
- Fortsätta insatser enligt tidigare beslutad vårdplan alternativt fatta ett nytt beslut om annat bistånd. Om ett nytt beslut fattas om bistånd ska ny vårdplan och genomförandeplan upprättas.
- När det placerade barnet fyller 18 år upphör tidigare beslut om vård i familjehem, HVB-hem och stödboende enligt SoL formellt att gälla. Den unge måste själv ansöka om bistånd enligt SoL i form av fortsatt placering. Detta ska tydliggöras för den unge.

6.10.1 Fortsatt integrationsprocess

En lyckad integration innebär att den unge har förvärvat färdigheter som krävs för att klara ett självständigt liv i det svenska samhället. Socialtjänstens direkta ansvar för omvårdnad, trygghet och fostran upphör då den unge fyller 18 år. Men detta behöver inte innebära att hen inte behöver fortsatt stöd. En fortsatt planering behöver göras tillsammans med den unge kring hens fortsatta boende, studier, sociala aktiviteter och eventuella behov av andra stödinsatser. En bedömning ska göras om den unge har resurser för att klara ett eget boende.

Enligt föräldrabalkens bestämmelser har vårdnadshavare ett försörjningsansvar när den unge fullföljer sin skolgång upp till 21 år. Därför ska socialtjänsten trygga dessa ungdomars försörjning. Syftet är att möjliggöra den unges fortsatta integrationsprocess.

Ungdom utan vårdbehov som fyllt 18 år och ej studerar hänvisas till att skaffa eget boende och försörjning.

6.10.2 Eget boende

När den unge tillägnat sig tillräckliga språkliga och sociala färdigheter för att klara ett boende med mindre grad av stöd ska det planeras för vidare utslussning till ett självständigt boende.

Vid uppföljningar av beslut skall det ske en bedömning om det är aktuellt och boende efter avslutad dygnetrunt-insats skall vara en stående del i genomförandeplanen. Det är angeläget att förkorta placeringstiderna i syfte att undvika institutionalisering och för att vidare integrera den unge i det svenska samhället. Från höstterminen det år man fyller 20 år ska man söka lånedelen på CSN för att underlätta inträde på bostadsmarknaden och bidra till sin försörjning. Den unge ska inte vara placerad för att det saknas boenden. Då tillgången på bostäder är knapp är det av stor vikt att kommunen arbetar med dessa ungas etablering på bostadsmarknaden.

6.11 Försörjning

6.11.1 Om barnet är asylsökande eller har fått avslag

När ett ensamkommande barn ansökt om asyl hos Migrationsverket har denne rätt till Migrationsverkets dagersättning. Den ersättningen ska täcka kostnader för kläder och skor, fritidsaktiviteter, hygienartiklar och andra förbrukningsvaror samt eventuella kostnader för sjukvård och läkemedel. Om barnet har ett angeläget behov under asyltiden som inte täcks av dagersättningen har barnet rätt att ansöka om särskilt bidrag hos Migrationsverket. Särskilda bidrag kan beviljas för saker som bedöms vara nödvändiga för att barnet ska ha en dräglig livsföring, t.ex. vinterkläder och glasögon.

Om barnet är under 16 år måste god man ansöka om dagersättning och särskilt bidrag men om barnet är 16 år eller äldre har både god man och den unge själv rätt att ansöka. Ekonomiskt bistånd och dagersättning ska i regel inte utgå samtidigt. En ansökan kan i vissa nödsituationer beviljas under förutsättning att Migrationsverket avslagit motsvarande.

6.11.2 Om barnet har uppehållstillstånd

En månad efter beslut om uppehållstillstånd upphör utbetalning av dagersättning från Migrationsverket. När barnet fått bevis på uppehållstillstånd ska barnet och god man vända sig till Skatteverket för folkbokföring, i samband med detta får barnet sina fyra sista siffror i personnumret. Vid registrering hos Skatteverket meddelas Försäkringskassan och CSN automatiskt men det måste ändå aktivt bevakas att berättigat bidrag betalas ut.

Barnbidrag/Studiebidrag

Upp till 16 års ålder utbetalas allmänt barnbidrag eller förlängt barnbidrag om barnet studerar på grundskola från månaden efter att uppehållstillstånd har beviljats. Bidragsmottagare är särskilt förordnad vårdnadshavare, ej god man. Barnbidraget kan även betalas ut till familjehem eller HVB efter initiativ från socialnämnden.

När barnet placeras i familjehem ska socialtjänsten meddela Försäkringskassan att barnbidraget ska utbetalas till familjehemmet. Om barnet bor på ett HVB och saknar särskild förordnad vårdnadshavare ska socialtjänsten framställa att barnbidraget utbetalas till socialnämnd/HVB och/eller att socialsekreterare vid behov beviljar bistånd i avvaktan utbetalning.

Från och med kvartalet efter att ett barn fyllt 16 år har gymnasiestuderande barn/unga rätt till studiebidrag från CSN. God man/särskild förordnad vårdnadshavare, eller om så krävs socialnämnden, ansöker om detta fram tills att barnet fyller 18 år och därefter gör ungdomen det själv. I avvaktan på första utbetalning kan vid behov ekonomiskt bistånd beviljas som förskott på förmån. Ensamkommande gymnasiestuderande barn ska även ansöka om extra tillägg hos CSN. From höstterminen det år man fyller 20 år kan man även söka lånedelen på CSN. Denna räknas då som en inkomst.

Efterlevandestöd

Om en eller båda föräldrarna är eller kan antas vara avlidna eller saknade har ungdomen troligtvis rätt till efterlevandestöd från Pensionsmyndigheten. Stödet betalas ut till och med den månad då barnet fyller 18 år eller som längst till juni månad det året barnet fyller 20 år om barnet går på gymnasieskola eller motsvarande. Efterlevandepension påverkar inte vad som ingår i en placering men betraktas som en inkomst om det är aktuellt med annat ekonomiskt bistånd.

Etableringsersättning

Om den myndige ungdomen inte studerar på gymnasiet kan den ha möjlighet till etableringsinsatser från Arbetsförmedlingen. Då utgår etableringsersättning och i vissa fall bostadsersättning. Om ungdomen inte studerar eller arbetar tar ansvarig socialsekreterare inför 18-årsdagen kontakt med Arbetsförmedlingen för att ordna ett möte.

Lön

Att få ett arbete eller liknande är en viktig del i integrationsprocessen. Ev. lön påverkar inte vad som ingår i en placering men betraktas som en inkomst om det är aktuellt med annat ekonomiskt bistånd.

6.11.3 Annat ekonomiskt bistånd från socialtjänsten

God man/särskilt förordnad vårdnadshavare och barn som fyllt 16 år har alltid rätt att ansöka om ekonomiskt bistånd hos barnets socialsekreterare (annat ekonomiskt bistånd) utifrån att barnet har en pågående placeringsinsats. I samband med en sådan ansökan ska behovsbedömning ske efter samråd med den enhet den unge är placerad på. Det ska alltid göras en prövning av om behovet kan tillgodoses genom egna inkomster eller på annat sätt. Vägledande är den sökandes inkomster, riksnormens poster, vad som ingår i placeringen och socialnämndens riktlinjer för ekonomiskt bistånd.

Extra ekonomiskt stöd till de som har beviljats uppehållstillstånd och är placerade på internt hvb-hem eller internt stödboende

Ensamkommande barn och unga vistas i regel längre på ett boende än brukligt. För att täcka barnets/ungdomens behov av god vård inom ramen för vad som ingår i placeringen samt i större utsträckning likställa ersättningen med familjehemsplacerade barn fattas beslut om extra ekonomiskt stöd motsvarande 8 % av basbeloppet/år. Förutsättningen för ett sådant

bistånd är att barnet/den unge enbart uppbär studiebidrag/studietillägg eller förlängt barnbidrag. Biståndet utbetalas kvartalsvis och första utbetalning utgår vid uppehållstillstånd.

Det tillsammans med studiebidrag och studietillägg bör i regel täcka sommarlov och de extra kostnader som uppstår t.ex. kläder, främlingspass, id-kort, glasögon, fritidssysselsättning mm.

Hemutrustning

I samband med att en placering avslutas och den unge skaffar eget boende kan hen vara i behov av hemutrustning. Vägledande för bedömningen är socialnämndens riktlinjer för ekonomiskt bistånd avseende hemutrustning, fullständig hemutrustning kan beviljas med upp till 20 procent av prisbasbeloppet för en ensamstående vuxen. En avgörande betydelse är vilka möjligheter den sökande tidigare haft att själv spara och planera för boende och hemutrustning.

6.11.4 Försörjningsstöd

Om ungdomen flyttar till eget boende efter sin 18-årsdag har den möjlighet att söka försörjningsstöd i vanlig ordning. Det gäller även om ungdomen studerar på gymnasiet då det inte finns någon som är underhållsskyldig. Det är ett synnerligt skäl till att den unge inte kan bo kvar hemma. Placerande socialsekreterare ska i god tid inför detta kontakta försörjningsstöd och ev. besluta om bistånd till hemutrustning.

Ungdomen skall då betraktas som ensamstående vuxen. Bestämmelsen i SoL om skolungdomars arbetsinkomster är inte tillämplig. Däremot kan den särskilda beräkningsregeln, jobbstimulansen, vara tillämplig. Extra studietillägg ska enligt rättspraxis ej räknas som inkomst trots att ungdomen har eget hushåll.

6.12 Vad ingår i ersättningen för ett barn i familjehem eller på boende

Tanken är att barnets/ungdomens behov av god vård ska täckas inom ramen för vad som ingår i placeringen under förutsättning att den uppbär dagersättning eller studiebidrag/studietillägg och extra ekonomiskt stöd.

Placerande socialsekreterare/boendet tillsammans med god man eller särskild förordnad vårdnadshavare ska bistå den unge med hjälp att spara till framtida utgifter.

Ungdom som inte studerar eller på annat sätt inte följer normen kräver individuell bedömning.

Internt HVB-hem

Förutom kost, logi och hushållsgemensamma kostnader ingår:

- Startkit* (hygienartiklar och vissa personliga kläder)
- Hygienartiklar*
- Gemensamma aktiviteter anordnade av boendet
- Utrustning för att möjliggöra deltagande i gemensam aktivitet
- Gemensamt gymkort
- Busskort/Fritidskort

- Läkarbesök, receptbelagd medicin
- Bidrag till enskild aktivitet, terminsvis efter särskild prövning

*Endast asylsökande

Internt Stödboende

Förutom ett utrustat boende (inkl. hushållsel) ingår:

- Matpengar motsvarande livsmedelsnorm bou 19-20 år
- TV-licens och Internet
- Hemförsäkring
- Bidrag till enskild aktivitet, terminsvis efter särskild prövning
- Ersättning till busskort/fritidskort vid uppvisat kvitto

Externt HVB

Boenden har olika tillvägagångssätt vad gäller barns och ungdomars ekonomi och det skiljer sig åt vad som ingår i dygnsavgiften. Vad som ingår regleras i avtal mellan socialnämnden och HVB-hemmet. Modellen för interna placeringar ska vara vägledande.

Familjehem

Regleras i avtal i form av grundkostnad och extra omkostnader utifrån barnets behov. Vid placering i familjehem har familjehemsföräldrarna ansvar för att se till att den unge får vad denne behöver i den dagliga omsorgen. SKL:s rekommendationer och modellen för interna placeringar ska vara vägledande vid beräkning av omkostnadsersättning.

6.13 Ersättning för uppkomna kostnader

Förvaltningen ska ha ändamålsenliga rutiner för återsökning av statsbidrag.